

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Овчаренко Л.Р.

аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Ключові слова: професійно орієнтоване навчання, компетентісний підхід, компетенція, іншомовна професійна компетенція, майбутні вчителі, іноземна мова.

Сутністю й особливістю іноземної мови є те, що вона, як і рідна, не існує в суспільстві ізольовано, не «живе» своїм окремим життям. Водночас її характерна відмінність полягає в тому, що вона служить засобом не лише міжособистісного, а й міждержавного, міжнаціонального, міжнародного спілкування. Крім того, за допомогою іноземної мови відбувається пізнання того, що адекватно і своєчасно не можна пізнати рідною мовою. Функції іноземної мови породжуються та приводяться в дію тими процесами, які відбуваються в духовній, культурній, науковій, економічній, зовнішньополітичній діяльності держави.

Іноземну мову можна і потрібно вивчати в реальному інформаційно-освітньому процесі, а знання мови має стати побічним результатом предметно-перетворювальної діяльності. Специфіка полягає також у тому, що засобами іноземної мови необхідно вивчати не основи наук, а формувати у студентів уміння і навички в різних видах мовленнєвої діяльності.

Стратегічною метою вивчення іноземної мови є оволодіння комунікативною компетенцією, тобто навчання не стільки системі мови (лінгвістичної компетенції), скільки практичному оволодінню «вербально-семантичним кодом мови, що вивчається, оволодінню «мовною картиною світу» носіїв цієї мови і «глобальною» (концептуальною) картиною світу, що дозволяє людині розуміти нову для неї соціальну дійсність» [1, с. 59]¹.

На думку С. Роман, досягнення стратегічної мети вивчення іноземної мови у вищому педагогічному навчальному закладі можливе за умови збалансованості її провідних аспектів:

1) *прагматичного*, спрямованого на формування іншомовної комунікативної компетенції, до складу якої входять мовні, мовленнєві, а також соціолінгвістична, соціокультурна, соціальна, стратегічна та деякі інші субкомпетенції;

2) *когнітивного*, пов'язаного з такими категоріями, як знання, мислення і розуміння, задіяні у процесі залучення до іноземної мови як соціального яви-

ща та до культури народу як носія відповідної іноземної мови;

3) *педагогічного*, покликаного дати відповідь на запитання: які якості необхідно сформувати в тих, хто вивчає іноземну мову, щоб вони були здатними здійснювати іншомовне спілкування на міжкультурному рівні? [2, с. 41].

Проблеми навчання іноземних мов студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних вищих закладів освіти висвітлювалися в дослідженнях О. Бирюк, О. Вовк, Л. Гапоненко, Т. Глушко, Р. Гришкової, О. Кміть, І. Левчик, С. Мелікової, Л. Морської, І. Потюк, Л. Шерстюк та ін.

У статті акцент ставиться на визначенні сутності професійно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей, тому розглянемо особливості формування професійної іншомовної компетенції цієї категорії педагогічних працівників.

У другій половині ХХ ст. проблема компетентнісного підходу в підготовці фахівців різних професій набула гострого звучання [3, с. 69]. Саме цей підхід нині лежить в основі ефективного викладання різних навчальних дисциплін у педагогічних закладах вищої освіти, у т.ч. іноземної мови.

Нині в зв'язку з актуалізацією компетентнісного підходу та у процесі публічного обговорення питань нової якості освіти все частіше вживається термін «компетенція». У тлумачних словниках української мови слово «компетенція» (лат. *competentia*, від *competo* – взаємно прагну, домагаюся;

відповідаю, підходжу) має два значення: 1) «добра обізнаність із чим-небудь»; 2) «коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи» [4;5].

У документі Ради Європи «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка» термін «компетенція» розглядається як сума знань, умінь й особистісних якостей, які дозволяють людині здійснювати різні дії [6, с. 103].

Погоджуємося з дефініцією Н. Микитенко, яка найбільш точно, на наш погляд, розглядає категорію «компетенція» як «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, вмінь, навичок, способів діяльності, ставлення), що висуваються стосовно певного кола предметів і процесів, є необхідними для якісної продуктивної діяльності по відношенню до цих предметів і процесів, впливають на професійну діяльність, роль чи відповідальність» [7, с. 69].

Хоча компетенція містить сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності тощо), які задаються стосовно певного кола предметів і процесів, необхідних для якісної продуктивної діяльності, однак слід наголосити, що компетенція не може визначатися виключно кризь призму володіння особою певною сумою знань й умінь, оскільки її реалізація залежить від конкретних обставин. Тому бути компетентним, володіти певними компетенціями означає вміти мобілізувати у конкретній ситуації набуті знання,

вміння та досвід. Вона корелює з успішністю виконання фахівцем завдання, вимірюється певними стандартами, підвищується завдяки професійній підготовці та розвитку.

На нашу думку, *іншомовна професійна компетенція майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей*, як синергетична сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь, ставлення, мотивації та рефлексії, має забезпечувати результативність здійснення професійно-педагогічної діяльності із використанням і застосуванням іноземної мови. У дослідженні Н. Микитенко іншомовна професійна компетенція визначена як здатність застосовувати: по-перше знання про лексико-граматичні особливості іноземної мови, різні типи іншомовних дискурсів, їх будову; по-друге, вміння й навички сприймати, інтерпретувати, забезпечувати когерентність висловлювань в значущих комунікативних моделях, створювати дискурс у типових професійних ситуаціях. На думку вченої, крім мовних і мовленнєвих знань, умінь і навичок, іншомовна професійна компетенція формується на основі професійної компетенції (компонентами якої є предметні та галузеві компетенції), ключових компетенцій (зокрема, іншомовної комунікативної компетенції, інваріантними складовими якої виступають лінгвістична, соціокультурна, міжкультурна, референційна, прагматична, стратегічна компетенції) [8].

Іншомовна професійна компетенція сучасного педагога, будучи інтеграль-

ною особистісною якістю, повинна бути системною, полі-функціональною, цілісною, гнучкою, мобільною, а головне – стати однією з універсальних засад загальної професійної компетенції. Формування у студентів іншомовної професійної компетенції лише опосередковано залежить від їхньої здатності самостійно здобувати теоретичні знання з фонетики, лексикології, граматики, стилістики іноземної мови. Тому метою вивчення майбутніми вчителями нефілологічних спеціальностей іноземної мови має стати не накопичення певної суми теоретичних знань, а формування практичних навичок усного і писемного мовлення, слухання, розуміння та читання, вміння застосовувати набуті навички у процесі розв'язання професійно-педагогічних завдань.

Також у контексті формування іншомовної компетентності розглянемо поняття *«професійно орієнтоване навчання»*, що ґрунтується на врахуванні мотивів і потреб студентів у вивченні іноземної мови, зумовлюється особливостями майбутньої педагогічної спеціальності, які, своєю чергою, вимагають її вивчення. Це поняття використовується для позначення процесу викладання іноземної мови студентам нефілологічних спеціальностей вищих педагогічних закладів освіти, орієнтованого на читання літератури за фаху (предметної спеціалізації), вивчення професійної лексики та термінології, а головне – вільне спілкування в сфері професійно-педагогічної діяльності.

Професійно орієнтоване навчання іноземної мови майбутніх учителів не-

філологічних спеціальностей передбачає: засвоєння теоретичних і спеціальних фахових знань та застосування їх на практиці, формування вмінь і навичок іншомовного спілкування з метою ефективного виконання професійних завдань, тобто досягнення ними рівня, достатнього для практичного використання цієї мови у майбутній професійно-педагогічній діяльності. За Н. Гальською зміст професійно орієнтованого навчання іноземної мови має містити:

1) сфери комунікативної діяльності, теми та ситуації, мовні дії і мовний матеріал, що враховують професійну спрямованість майбутніх педагогів;

2) мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний, орфографічний), правила його оформлення та навички оперування ним;

3) комплекс спеціальних (мовних) вмінь, що характеризують рівень практичного оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, у т. ч. інтеркультурних ситуаціях;

4) систему знань національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається [9]⁹.

Практика свідчить, що професійно орієнтоване навчання іноземної мови майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей потребує: по-перше, інтеграції дисципліни «Іноземна мова» з профілюючими фаховими дисциплінами; по-друге, ставить перед викладачем іноземної мови завдання навчити студентів на основі міжпредметних зв'язків використовувати іноземну мову як засіб систематичного поповне-

ння своїх професійних знань та формування професійних умінь і навичок; по-третє, використання інноваційних форм, методів і засобів навчання, здатних забезпечити високий рівень сформованості іншомовної професійної компетенції у здобувачів вищої педагогічної освіти.

Отже, іншомовна професійна компетенція нами розглядається як рівень підготовки майбутнього вчителя з іноземної мови, що забезпечує успішність комунікацій, дозволяє оперувати спеціальною термінологією та формує культуру мовної поведінки у майбутніх ситуаціях професійно-педагогічної діяльності. Цей тип компетенції формується у процесі професійно орієнтованого навчання, що ґрунтується на системному, діяльнісному, компетентнісному, особистісно орієнтованому та інших підходах. З іншого боку, сутність професійно орієнтованого навчання іноземної мови полягає в його інтеграції з фаховими дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань, мовних і мовленнєвих умінь та навичок, формування професійно значущих якостей особистості. При цьому, у майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей формується іншомовна професійна компетенція (лінгвістична, комунікативна, міжкультурна тощо), яка дозволяє здійснювати професійні контакти іноземною мовою в різних сферах і ситуаціях. Таким чином, іноземна мова виступає засобом формування іншомовної професійної компетенції, особистісного та професійного розвитку студентів і є

необхідною умовою успішної професійно-педагогічної діяльності випускника сучасної вищої педагогічної школи.

Список літератури

1. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие [для студ. лингв. унтов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н.Д.Гальскова, Н.И. Гез. – 2 изд. испр. – М.: Издат. центр «Академия», 2005. – 336 с.
2. Роман С.В. Професійно орієнтована іншомовна комунікативна компетентність майбутніх учителів іноземної мови як предмет формування в курсі практики усного та писемного мовлення / С. В. Роман // Іноземні мови. – 2012. – № 2. – С. 39-45.
3. Зимняя И. А. Компетентностный подход в современном образовании / И. А. Зимняя // Высшая школа: проблемы и перспективы. – 2004. – М: РИВШ, 2005. – С. 69 – 70.
4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь ; Перун, 2005. – 1728 с.
5. Сучасний тлумачний словник української мови / [укладачі Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник] ; за заг. ред. докт. філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Харків: Школа, 2006. – 1008 с.
6. Общевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: learnteachweb.ru/articles/eurcomp.doc
7. Микитенко Н. О. Ієрархічна структура іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю / Н. О. Микитенко // Педагогічний альманах. – 2014. – Вип. 24. – С. 69-76.
8. Микитенко Н. О. Технологія формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю: монографія / Н. О. Микитенко; за ред. Г.В.Терещука. – Тернопіль: ТНПУ, 2011. – 411 с.
9. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранному языку: пособие / Н. Д. Гальскова. – М : АРКТИ-Глосса, 2000. –165 с.